

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEDĪBAS NOZARES DARBĪBAS ANALĪZE LATVIJĀ

ANALYSIS OF OUTSOURCED ACCOUNTING SECTOR ACTIVITY IN LATVIA

Madara Stradiņa

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, ms14089@edu.rta.lv, Rēzekne, Latvija
Zinātniskā vadītāja Dr.oec. **Iluta Arbidāne**

Abstract. Problem under investigation: changes in the legislation of the outsourced accounting industry and introduction of new requirements. Legislative changes affect performers of economic activity who provide outsourced accounting services, their number is decreasing, but due to the increase in taxes, entrepreneurs are forced to increase their prices, which is the result of an increase in the total turnover of companies. The aim of the study: to explore the outsourced accounting industry in Latvia. The tasks of the study: explore the concept of accounting and the legal acts governing it, to analyse statistical data on the results of enterprises in the outsourced accounting sector.

Keywords: accountant, external service provider, performer of economic activity.

Ievads

Ārpalpojuma sniedzējiem ir tendence arvien vairāk attīstīties. To galvenais ieguvums ir finansiāls izdevīgums salīdzinot ar algotu kvalificētu darbinieku. Ieņēmumu un izdevumu uzskaitē ir ļoti būtiska veicot saimniecisko darbību. Ārpalpojuma grāmatvedības nozares uzņēmumiem saviem klientiem - saimnieciskās darbības veicējiem ir jāsniedz kvalificēti grāmatvedības pakalpojumi. Tiem svarīgi ir būt konkurētspējīgiem ārpalpojuma grāmatvedības nozarē un jāsniedz profesionāli pakalpojumi.

Tēmas aktualitāte: ārpalpojuma grāmatvedības piedāvājums ir salīdzinoši liels. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2019. gadā reģistrētas 4265 sabiedrības, kuras sniedz uzskaites, grāmatvedības audita un revīzijas pakalpojumus (*Centrālā statistikas pārvalde, 2021a*). Lai sniegtu grāmatvedības pakalpojumus ir jāievēro visas normatīvo aktu prasības.

Pētāmā problēma: ārpalpojuma grāmatvedības nozares likumdošanas izmaiņas un jaunu prasību ieviešanas. Likumdošanas izmaiņas ietekmē saimnieciskās darbības veicējus, kas sniedz ārpalpojuma grāmatvedības pakalpojumus, to skaits samazinās un nodokļu palielināšanās dēļ tiek palielinātas cenas, kā ietekmē palielinās kopējais uzņēmumu apgrozījums.

Pētījuma objekts - ārpalpojumu grāmatvedības uzņēmumi.

Pētījuma priekšmets – ārpalpojuma grāmatvežu uzņēmējdarbības rezultāti.

Darba mērķis ir izpētīt ārpalpojuma grāmatvedības nozares uzņēmumus reģionos un to uzņēmējdarbības rezultātus

Darba mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi darba uzdevumi:

- 1) izpētīt grāmatvedības jēdzienu;
- 2) izanalizēt grāmatvedības ārpalpojuma tiesisko reglamentāciju;
- 3) balstoties uz statistikas datiem veikt grāmatvedības ārpalpojuma rādītāju analīzi;
- 4) izstrādāt secinājumus.

Hipotēze: kopējais ārpalpojuma grāmatvedības uzņēmumu skaits samazinās, bet apgrozījums palielinās, lielākā daļa uzņēmumu ir koncentrēti Rīgas reģionā.

Pētījuma metodes monogrāfiskā metode; analīzes metode; grafiskā metode.

Ārpakalpojuma grāmatvedības tiesiskā reglamentācija

Grāmatvedība ir

- informācijas uzskaites veids;
- uzņēmuma struktūrvienība;
- profesionālās darbības nozare;
- ekonomikas zinātnes apakšnozare;
- ekonomiskās informācijas uzkrāšanas līdzeklis (*Mietule, 2014, 7*).

Grāmatvedība ir tautsaimniecības uzskaites veids (*Saksanova, 2010, 15*). Tā ir sistēma, kuru uzņēmums izmanto, lai novērtētu savus finanšu rādītājus, atzīmējot un klasificējot visus darījumus, piemēram, pārdošanu, pirkšanu, aktīvus un saistības tādā veidā, kas atbilst pieņemtajiem standartam (*Ghasemi et al., 2011, 112*). Grāmatvedību var saukt arī par informācijas sistēmu, kas mēra, apstrādā un paziņo finanšu informāciju par saimniecisko darbību (*Lim, 2013, 93*). Grāmatvedības produkts ir informācija - spēcīga un svarīga prece (*Scott, 2015, 21*). Grāmatvedības sniegtajai informācijai jābūt patiesai, salīdzināmai, savlaicīgai, nozīmīgai, saprotamai un pilnīgai. Grāmatvedībai ir jānodrošina ieņēmumu un izdevumu norobežošana pa pārskata periodiem (*Par grāmatvedību, 1992, 2.p.*).

Saimnieciskās darbības veicējs ir atbildīgs par to kā tiek organizēta grāmatvedības kārtošana, uzņēmumam ir jāizvēlas grāmatvedi kā darbinieku vai kā ārpakalpojuma sniedzēju.

Ārpakalpojums ir fakts, kad viens uzņēmums slēdz līgumu ar citu uzņēmumu, lai veiktu pakalpojumus, kas citādi varētu tikt veikti arī pašā uzņēmumā, taču daudzos gadījumos tas ir finansiāli neizdevīgi (*Tezaurs, 2021*).

Ņemot vērā likuma Par grāmatvedību 3.pantu, var secināt, ka grāmatvedības ārpakalpojumi ir pakalpojumi, kurus pamatojoties uz rakstveida līgumu (izņemot darba līgumu) sniedz persona, kura atbilst noteiktām prasībām (*Par grāmatvedību, 1992, 3.p.*).

Saimnieciskās darbības veicējs, kuram ir nepieciešami grāmatvedības pakalpojumi, slēdz uzņēmuma līgumu ar citu saimnieciskās darbības veicēju, kurš ir grāmatvedības pakalpojumu sniedzējs. Uzņēmuma līguma paredz abu pušu pienākumus, tiesības samaksu, termiņus un citus svarīgus noteikumus par dokumentu apstrādi. Atšķirībā, no algota grāmatveža, kurš ir uzņēmuma darbinieks un darba pienākumus veic atrodoties uzņēmuma telpās, ārpakalpojumu grāmatvedis darbu veic sava uzņēmuma telpās.

Autore apkopoja algota grāmatveža un ārpakalpojuma grāmatveža trūkumus un priekšrocības (sk. 1.tabulu).

1.tabula

Algota grāmatveža un ārpakalpojuma grāmatveža priekšrocības un trūkumi (autores sastādīta)

Algots grāmatvedis		Ārpakalpojumu grāmatvedis	
Priekšrocības	Trūkumi	Priekšrocības	Trūkumi
Patstāvīgs kontakts ar grāmatvedi	Lielākas izmaksas	Mazākas izmaksas	Nav patstāvīga kontakta ar grāmatvedi
Grāmatveža darbs tiek veikts tikai vienā uzņēmumā un to labāk pārzin.	Grāmatveža specializācija tikai vienā jomā	Grāmatvedis pārzin vairākas darbības jomas	Grāmatveža uzmanība vērsta uz vairākiem uzņēmumiem
Grāmatvedības dokumenti glabājas uzņēmumā	Darbinieka slimības lapas un bērnu kopšanas atvaļinājuma laikā jāmeklē aizvietotājs.	Darbinieka slimības lapas un bērnu kopšanas atvaļinājuma laikā darbus nodrošina kolēģi.	Grāmatvedības dokumenti glabājas ārpus uzņēmuma, kamēr tiek veikta apstrāde.

Viena no galvenajām priekšrocībām algotam grāmatvedim ir tā, ka pārsvarā grāmatvedis atrodas uzņēmuma telpās un nepieciešamības gadījumā tas ir sasniedzams pāris minūšu laikā, bet ārpakalpojuma

grāmatvedis atrodas citās telpās, daudzos gadījumos arī citos novados vai pat citā valstī. Ārpalpojuma grāmatvedim ir vairāki apkalpojamie uzņēmumi un nespēj koncentrēties uz viena konkrēta uzņēmuma problēmām un vajadzībām, gluži pretēji ir algotam grāmatvedim, kuram, lielākoties, darbs notiek ar vienu uzņēmumu un tiek izpētītas problēmas un vajadzības visās niansēs. Algots grāmatvedis ir specializējies vienā nozarē, un citas nozares iespējams nepārzin, turpretī ārpalpojuma grāmatvedis, lielākoties, darbā saskaras ar vairākām nozarēm. Grāmatvedim, kurš pārzin vairākas nozares, nepieciešamības gadījumā, ir vieglāk pārorientēties uz citu darba vietu.

Ārpalpojuma grāmatvedim ir mazākas izmaksas, atalgojums tiek atrunāts līgumā un par katrām izmaiņām tiek sastādīta vienošanās, kura stājas spēkā, kad abas puses to ir parakstījušas. Katru mēnesi, ceturksni vai gadu, tas ir atrunāts līgumā, tiek izrakstīts rēķins par grāmatvedības pakalpojumiem, un tās ir vienīgās izmaksas. Gluži pretēji ir algotam grāmatvedim, kuram ir jānodrošina viss darbam nepieciešamais, tas ir, dators un tā aprīkojums, datorprogramma, kancelejas preces un darba telpas. Kā arī par algotu grāmatvedi, bez darba līgumā atrunātās algas, ir jāmaksā darba dēvēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Darbinieka slimības lapas un bērnu kopšanas atvaļinājuma laikā ārpalpojuma grāmatveža darbu nodrošina kolēģi, ja kā ārpalpojumu izvēlas uzņēmumu ar vairākiem darbiniekiem, bet algotam grāmatvedim jāmeklē aizvietotājs.

Grāmatvedības darbības galvenais reglamentējošais akts ir Latvijas Republikas likums "Par grāmatvedību". Šis likums nosaka kā pareizi organizēt un kārtot grāmatvedības reģistrus, inventarizāciju un pārskatus. Kā grāmatvedība sadala kompetences un kā tiek atlīdzināti zaudējumi par pārkāpumiem grāmatvedības jomā.

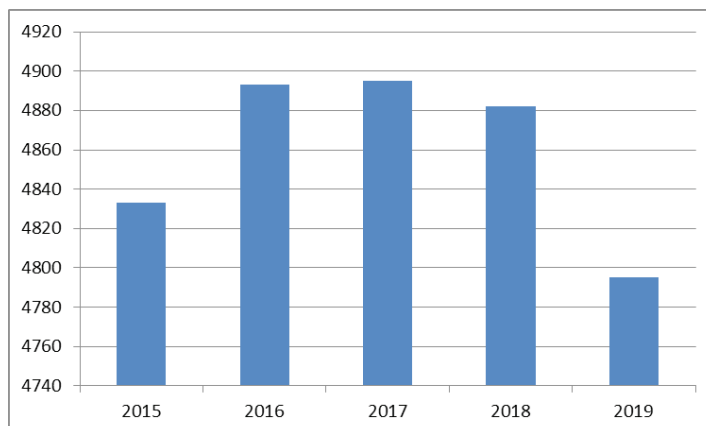
Pēc likumā „Par grāmatvedību” 23.02.2021. veiktajiem grozījumiem stājas spēkā noteikums par ārpalpojuma grāmatvežu licencēšanu. Grāmatvežu licencēšanu uzsāks 2021.gada 1.jūlijā un to nodrošinās Valsts ieņēmumu dienests. Tāpat ievieš ārpalpojuma grāmatvežu publisku reģistru, un tajā pakalpojuma saņēmējs varēs pārliecināties par attiecīgās personas tiesībām sniegt ārpalpojuma grāmatveža pakalpojumus, teikts grozījumu anotācijā (*Latvijas Republikas Saeima, 2021*). Ārpalpojuma grāmatveža darbība ir atļauta, ja tam ir spēkā licence, to izsniedz uz pieciem gadiem. Par licences izsniegšanu vai pārreģistrāciju maksājama valsts nodeva 100 eiro apmērā. Valsts nodevu maksā pirms attiecīgo dokumentu iesniegšanas un ieskaita valsts budžetā. Ārpalpojuma grāmatveži ir tiesīgi turpināt grāmatvedības pakalpojumu sniegšanu bez licences ne ilgāk kā līdz 2023. gada 1. jūlijam (*Par grāmatvedību, 1992, 15.p.*).

Šobrīd profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšana (turpmāk - PCTA) Latvijā ir obligāta jau vairāku profesiju pārstāvjiem, un no 2017.gada 1. jūlija šī apdrošināšana kā obligāta ir arī ārpalpojuma grāmatvežiem. To noteica 23.11.2016. veiktie grozījumi likumā „Par grāmatvedību”, kas stājas spēkā 2017.gada 1.jūlijā, ārpalpojuma grāmatvedim ir pienākums apdrošināt savu civiltiesisko atbildību par profesionālās darbības vai bezdarbības rezultātā nodarītajiem zaudējumiem, apdrošināšanas minimālais atbildības limits ir 3000 eiro (*Par grāmatvedību, 1992, 3.p.*). Grāmatvežu PCTA ietvaros tiek apdrošināti tiešie finansiālie zaudējumi, Valsts ieņēmumu dienesta uzrēķinātā soda nauda, tiesāšanās, juridiskie un ekspertīzes izdevumi, kā arī citi zaudējumi, par ko vienojas apdrošinātājs ar apdrošinājuma ņēmēju (*Aņtropova, 2017*).

Katram uzņēmumam ir pienākums sagatavot gada pārskatu, lai to sagatavotu korekti ir jāievēro likums „Gada pārskatu un konsolidēto gadu pārskatu likums”. Šajā likumā ir noteiktas visas prasības, kas ir jāievēro sagatavojot pārskatu, nodošanas termiņi un citi noteikumi. Ir Ministru kabineta noteikumi, kuri reglamentē atsevišķas grāmatvedības darbības, kā, piemēram, kases operāciju darbību, gada pārskatu sastādīšanu biedrībām, reliģiskām organizācijām, politiskām organizācijām un individuālajiem komersantiem. Ir atsevišķi Ministru kabineta noteikumi saimnieciskās darbības veicējiem, kuri grāmatvedību kārtu vienkāršā ieraksta sistēma.

Ārpakalpojuma nozares uzņēmumu analīze

Autore vispirms analizēs saimnieciskās darbības veicēju skaitu, kuri sniedz grāmatvedības pakalpojumus (sk. 1.attēlu).

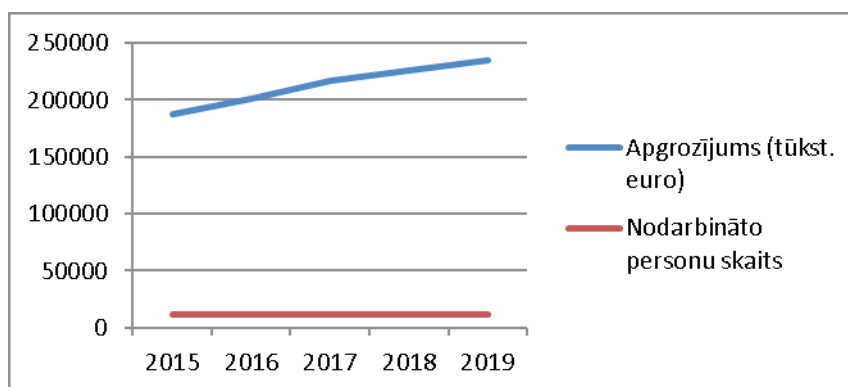

1.attēls. Saimnieciskās darbības veicēju skaits, kuri sniedz uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas pakalpojumus vai konsultē nodokļu jautājumos, 2015. – 2019. gadā
(Centrālā statistikas pārvalde, 2021b)

Pēc 1.attēla datiem redzams, ka uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas pakalpojumu sniegšanu vai konsultēšanu nodokļu jautājumos kā savu pamatdarbības nozari 2019.gadā izvēlējušies 4795 uzņēmumi, kas ir par 87 uzņēmumiem mazāk kā 2018.gadā. Līdz 2018.gadam bija tendence pieaugt uzņēmumu skaitam. Iemesls 2019.gada samazinājumam varētu būt mikrouzņēmumu nodokļa reorganizācija, kā rezultātā tika likvidēti daudzi mazie uzņēmumi un apvienoti lielākos.

No visiem iesniegtajiem pārskatiem par 2017.gadu, 38,9% uzņēmuma grāmatvedību kārtojis ārpalpojuma grāmatvedis, 45,2% – uzņēmuma grāmatvedis, bet atlikušajos 16% gadījumu uzņēmumu grāmatvedības pakalpojumu sniedzējs nav norādīts (Ķirsons, 2019).

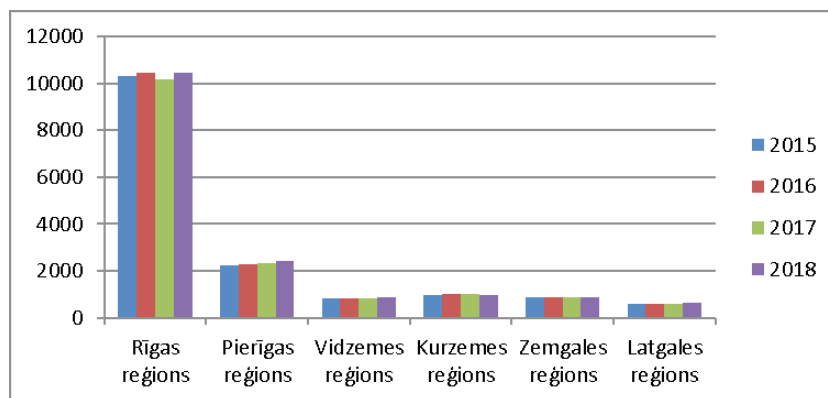
Autore apkopojā datus par ārpalpojuma grāmatvedības sniedzēju apgrozījumu un nodarbināto skaitu (sk. 2.attēlu).

2.attēls. Uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas pakalpojumi, konsultēšana nodokļu jautājumos uzņēmumu apgrozījums un nodarbināto skaits 2015. – 2019.gadā
(Centrālā statistikas pārvalde, 2021b)

Pēc 2.attēla datiem var secināt, ka nozarē strādājošo uzņēmumu kopējais apgrozījums 2019. gadā ir 234,537 miljoni eiro, un, balstoties uz Centrālās statistikas pārvaldes datiem, salīdzinot ar 2018. gadu, tas ir audzis par 3,65 %. Kopumā uzņēmumu apgrozījumam laika periodā no 2015.gada līdz 2019. gadam ir tendence pieaugt. Raugoties uz uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas; konsultēšanas nodokļu jautājumos jomas izaugsmi, redzams, ka nodarbināto skaits 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, ir pieaudzis par 4,38 %, bet jau 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, nodarbināto skaits ir samazinājies par 8,87%.

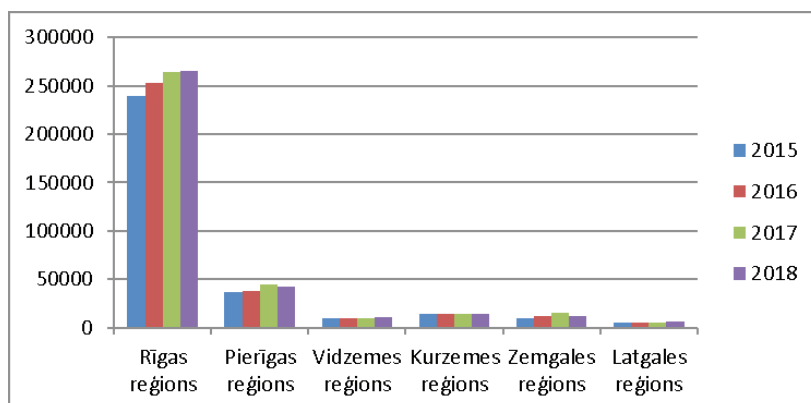
Dati kā šajā jomā darbojošies uzņēmumi sadalās pa Latvijas reģionam ir redzams 3.attēlā.

3.attēls. Juridisko un grāmatvedības pakalpojumu nozarē nodarbināto skaits reģionos 2015. – 2019.gadā (Centrālā statistikas pārvalde, 2021c)

Pēc 3.attēla datiem var secināt, ka lai arī kopējais darbinieku skaits uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas pakalpojumi, konsultēšana nodokļu jautājumos nozarē gada laikā pieaudzis, tomēr Kurzemes reģionā juridisko un grāmatvedības pakalpojumu nozarē darbinieku skaits 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, ir samazinājies par 4,3 %. Straujākais pieaugums bijis tieši Vidzemes reģionā 2017.gadā tika nodarbināti 817 darbinieki, bet 2018.gadā 883 darbinieki (+7,5%).

Autore apkopoja datus par ārpakalpojuma grāmatvedības sniedzēju apgrozījumu pa reģioniem (sk. 4.attēlu).

4.attēls. Juridisko un grāmatvedības pakalpojumu nozares uzņēmumu apgrozījums reģionos 2015. – 2018.gadā, tūkst. eiro (Centrālā statistikas pārvalde, 2021c)

Kā redzams, tad Rīgā reģistrēti 54,2 % no visiem nozares uzņēmumiem, taču to kopējais apgrozījums veido 75,5 % no kopējā uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas; konsultēšanas nodokļu jautājumos reģistrēto uzņēmumu apgrozījuma 2018. gadā. Centrālās statistikas pārvaldes dati rāda, ka Vidzemes reģionā reģistrētie nozares uzņēmumi 2017. gadā apgrozīja 9,4 miljonus eiro, bet 2018.gadā – 10,6 miljonus eiro (11,3%). Straujākais apgrozījuma samazinājums ir bijis Zemgales reģionā 2017.gadā apgrozījums bija 14,8 miljoni eiro, bet jau 2018.gadā 12,2 miljoni eiro, kas ir par 22 % mazāk.

Secinājumi

1. Grāmatvedība ir tautsaimniecības uzskaites veids, un uzņēmuma vadītājs ir atbildīgs par to, kā organizēs grāmatvedības uzskaiti.
2. Grāmatvedības ārpakalpojumi ir pakalpojumi, kurus pamatojoties uz rakstveida līgumu sniedz persona, kura atbilst noteiktām prasībām, šobrīd, lai varētu sniegt grāmatvedības ārpakalpojumus, saimnieciskās darbības veicējam ir jāapdrošina sava profesionālā darbība ar minimālo atbildības limitu 3000 eiro. No 2021.gada 1.jūliju ārpakalpojuma grāmatvežiem būs nepieciešama licence.

3. Grāmatvedības darbības galvenais reglamentējošais akts ir Latvijas Republikas likums "Par grāmatvedību". Šis likums nosaka kā pareizi organizēt un kārtot grāmatvedības reģistrus, inventarizāciju un pārskatus. Kā grāmatvedība sadala kompetences un kā tiek atlīdzināti zaudējumi par pārkāpumiem grāmatvedības jomā.
4. Uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas pakalpojumu sniegšanu vai konsultēšanu nodokļu jautājumos kā savu pamatdarbības nozari 2019.gadā izvēlējušies 4795 uzņēmumi. Līdz 2018.gadam bija tendence uzņēmumu skaitam pieaugt, bet 2019.gada tas ir samazinājies. Nozarē strādājošo uzņēmumu kopējais apgrozījums 2019.gadā ir 234,537 miljoni eiro.
5. Rīgā reģistrēti 54,2 % no visiem nozares uzņēmumiem, taču to kopējais apgrozījums veido 75,5 % no kopējā uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas; konsultēšanas nodokļu jautājumos reģistrēto uzņēmumu apgrozījuma 2018. gadā.

Izmantotie avoti un literatūra

1. *Par grāmatvedību* (14.10.1992). Latvijas Republikas likums. <https://likumi.lv/ta/id/66460-par-gramatvedibu>, sk. 16.12.2020.
2. Aņtropova, V. (2017). *Ārpakalpojuma grāmatvežu apdrošināšana – nepieciešamība, nevis privilēģija*. <https://www.balta.lv/lv/content/koment%C4%81rs-%C4%81rpakalpojuma-gr%C4%81matve%C5%BEu-apdro%C5%A1in%C4%81%C5%A1ana-%E2%80%93-nepiecie%C5%A1am%C4%ABba-nevis-privil%C4%93%C4%A3ija>, sk. 02.04.2021.
3. Centrālā statistikas pārvalde (2021a) *Ekonomiski aktīvi uzņēmumi sadalījumā pa galvenajiem darbības veidiem (NACE 2.red.)* http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/uzn/uzn__01_skaitis/SRG020.px/table/tableViewLayout1/, sk. 02.04.2021.
4. Centrālā statistikas pārvalde (2021b). *Uzņēmumu galvenie uzņēmējdarbības rādītāji*. http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/uzn/uzn__uzndarb/SBG010.px/table/tableViewLayout1/, sk. 02.04.2021.
5. Centrālā statistikas pārvalde (2021c) *Uzņēmumu galvenie uzņēmējdarbības rādītāji reģionos*. https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__ENT__UF__UFR/UFR050/sortedtable/tableViewSorted/, sk. 02.04.2021.
6. Ghasemi, M., Shafeiepor, V., Aslani, M., Barvayeh, E. (2011). The impact of Information Technology (IT) on Modern Accounting Systems. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 28, 112-116. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.023>
7. Ķirsons, M. (2019). *Grāmatvedības, audita un nodokļu konsultantu uzņēmumu apgrozījums gada laikā sarucis par 42,36 milj. EUR*. <https://blog.lursoft.lv/2019/08/21/gramatvedibas-audita-un-nodoklu-konsultantu-uznemumu-apgrozijums-gada-laika-sarucis-par-4236-milj-eur/>, sk. 02.04.2021.
8. Latvijas Republikas Saeima (2021). *Ārpakalpojuma grāmatvežiem vajadzēs licenci*. <https://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/29543-arpakalpojuma-gramatveziem-vajadzēs-licenci>, sk. 02.04.2021.
9. Lim, F. P. C. (2013). Impact of information Technology on Accounting Systems. *Asia Pacific Journal of Multimedia Service Convergent with Art, Humanities and Sociology*, 3 (2), 93-106. <http://dx.doi.org/10.14257/AJMAHS.2013.12.0>
10. Mietule, I. (2014). *Ievads grāmatvedībā*. Rēzekne: RA izdevniecība.
11. Saksanova, S. (2010). *Ievads komercdarbībā*. Rīga: Latvijas Universitāte.
12. Scott, W. R. (2015). *Financial Accounting Theory*. Toronto: Pearson.
13. Tezaurs (2021). *Ārpakalpojums*. <https://tezaurs.lv/%C4%81rpakalpojums>, sk. 02.04.2021.

Summary

Outsourcing providers is a trend to develop, the main reason is financial advantage. Outsourced accounting sector company is provide qualified services, let them be competitive. Accounting activities the most important regulatory act is Republic of Latvia rule „About accounting”. This rule determine what correct organize and sort accounting register, inventory and reports. How to accounting divide competencies and how to indemnified losses about accounting infringements. The total number of outsourced accounting companies is declining, while turnover is increasing, most companies are concentrated in the Riga region. As a result, the hypothesis was confirmed, the number of companies is decreasing and, as a result of the increase in taxes, prices are rising and turnover is increasing, as well as in the year of 2019, 54.2 % of all enterprises registered in Latvia are located in Riga region. The author concludes that the number of companies has decreased due to legislative amendments and the prices of the service are increased due to tax payments. All of the year of 2017 submitted year reports, 38.9 % company accounting sorts outsourced accountant, 45.2 % company accountant and 16 % accounting service provider not indicated.